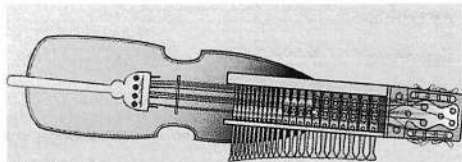

NYCKEL HARPAN

4
2013

Föreningen Nyckelharpan medlemstidning

Nyckelharpan
medlemstidning för
Föreningen Nyckelharpan
Nr 4 av 4, 2013. Årgång 28
ISSN 1401-2936

Ansvarig utgivare Jacob Höglund.

Artiklar och bilder ur Nyckelharpan får
ej återpubliceras utan medgivande från
redaktionen.

Foto, redaktören om ej annat anges.

Personer på fotografier anges från vänster,
uppfifrån och ned samt radvis bakifrån.

Material till nästa nummer bör vara
redaktionen tillhanda senast söndagen
den 2 februari

Föreningen
Organisationsnummer 802011-4
Plusgiro 491 82 94-2.
Medlemsavgift 120 kr per kalenderår
www.nyckelharpan.org

Redaktör: Per-Ulf Allmo

Styrelse och fasta medarbetare
Ordförande: Jacob Höglund
jhglund@gmail.com, 070-425 01 26
Kassör: Paul Westman
paul.westman@telia.com, 08-649 22 09
Sekreterare: Kerstin Kåverud
kerstin@sjobodio.se, 070-399 92 98
Ledamot: Per-Ulf Allmo
per-ulf@allmo.se, 070-315 69 16
Ledamot: Kerstin Svanström 08-35 22 00
kerstin.svanstrom@comhem.se
Webbmaster: Nils Liberg
info@nilsliberg.se, 08-604 06 11
Bygge och harptips: Bo Nilsson
harpa@bonilsson.se, 08-716 96 96

Framsidan

Pontus Eriksson och Chihiro Ito.

Om Pontus kan läsas på
www.nyckelharpa.n.nu/om-mig
Chichiro har kommit hela vägen från
Japan för att gå ettårskursen på ESI.
Foto Per-Ulf Allmo.

eo digital ab

är Föreningen Nyckelharpan's sponsor i form
av generösa villkor för tryckningen.

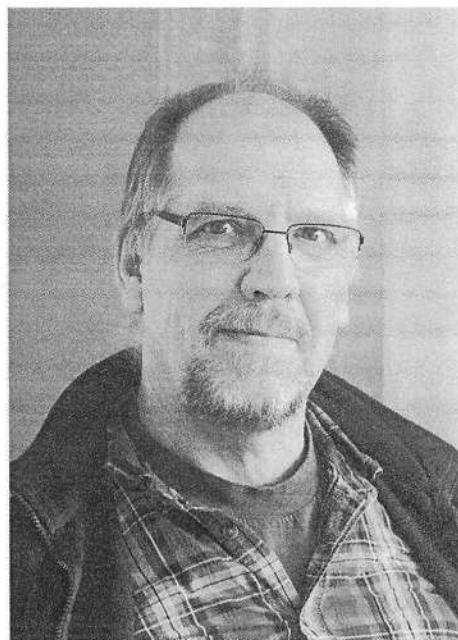

Foto Per-Ulf Allmo

November

Som meddelas på annan plats i tidningen så
ökar mycket glädjande medlemsantalet i vår
förening. Att vi ökar kanske skulle kunna tas
som intäkt för att allt åt frid och fröjd vad
gäller engagemanget för vårt instrument. Är
det så eller finns det trender som föreningen
bör vara uppmärksam på? Jag tror det och
vill här passa på att utveckla vad jag tror
föreningen bör fundera på inför framtiden.

Det ökande medlemsantalet är, vill jag
påstå, framförallt ett resultat av några få (läs
en) entusiasternas idoga medlemsvärvande. I
detta arbete har enskilda spelmän vid
personliga möten i samband med
spelmansstämmor och byggträffar
uppmannats att gå med. Jag kom själv med på
detta sätt. Detta personliga engagemang till

trots och utan att jag har några siffror att
stödja mig på, så vill jag hävda att vi saknar
en stor grupp: den yngre generationen.
Ungdomarna i åldern upp till 30 år lyser
med sin frånvaro.

Varför vill de unga inte vara med i vår
förening? Jag tror inte att ungdomarnas
frånvaro är unik för Föreningen
Nyckelharpan. Jag ser samma trend inom
andra föreningar jag är med i. Föreningslivet,
en utmärkande företeelse för vårt land, är
något som generellt attraherar de i 40-års
åldern och uppåt. Många ungdomar idag är
inte attraherade av att betala visserligen
modesta medlemsavgifter, gå på årsmöten
och föreningsaktiviteter samt att erhålla en
tidning hem i brevlådan fyra gånger om året.
En del vill av diverse ideologiska
anledningar inte vara föreningsanslutna,
andra anser det inte vara mödan värt.

Jag tror att det jag beskriver ovan är en
utmaning för alla föreningar och att vi måste
tänka på vad som erbjuds och hur vi
marknadsför verksamheten. Nästa
generations nyckelharpsentusiaster är
uppvuxna med Internet och de möjligheter
som erbjuds där. En väl fungerande och
interaktiv hemsida kommer i framtiden med
all säkerhet att vara livsavgörande för
föreningens framtid. Hur den skall utformas
och hur tillgängligheten skall se ut är något
som styrelsen för närvarande arbetar med.
Många äldre medlemmar kanske har svårt
att engagera sig i denna förvandlingsprocess,
men skall föreningen fortsätta att leva är det
nog nödvändigt att vi alla funderar på vad
som behövs. Medlemmarnas synpunkter tas
tacksamt emot av styrelsen, gärna per e-post.

Jacob

Foto Per-Ulf Allmo

*Ordförande Jacob
samtalar med ny-
blivne medlemmen
Bent Åserud från
Oslo, kompositör av
främst filmmusik.*

Föreningen Nyckelharpan

Gotland

Söndagen den 13 oktober firade När & Lau folkdanslag 60 år. En stor dans- och musikfest anordnades i När bygdegård med drygt 100 deltagare. På scenen ses syntes vår musikgrupp med tre nyckelharpor: Karin Myrgren, Britta och Jan Lundqvist, samt 2 dragspelare Elisabet Franzén och Inga-Lill Andersson. Bakom de ordinarie spelmännen stod Gutebälgarna med dragspel, fioler och komp. Dragspel är det vanligaste instrumentet på ön, speciellt till folkdans och som underhållning vid äldreboenden o.d. Fiol och durspel kommer god tvåa medan nyckelharpan inte är så spridd. Vi räknar med att det kanske finns ett 10-15 harpor, som regelbundet förekommer i folkmusikaliska sammanhang. Fler hänger nog på väggar i gotländska gårdar. Jan Lundqvist; jan.lundqvist@telia.com

Nya medlemmar

Sedan förra numret kan föreningen glädjas åt följande åtta nya medlemmar:

Henning André

Seminariegatan 53 A, 791 36 Falun

Annika Bender

Am Baum 28, D-21029, Hamburg, Tyskland

Julia Frölich

Dansbergsvägen 9, 511 91 Skene

Lasse Hyvönen

Sikeåhamn 83, 915 93 Robertsfors

Kerstin Johansson

Krusbärsvägen 2, 771 40 Ludvika

Jonathan Wanneby

Åshult 10, 572 91 Oskarshamn

Einar Zethelius

Två kyrkors väg 11, 761 73 Norrtälje

Bent Åserud

Ljabruveien 25 D

N-1169 Oslo, Norge

I år sammanlagt 26 nya medlemmar.

Bidrag till spelkurser

Föreningens styrelse har beslutat att stimulera verksamheten i övriga Sverige genom att avsätta medel för detta i årets budget.

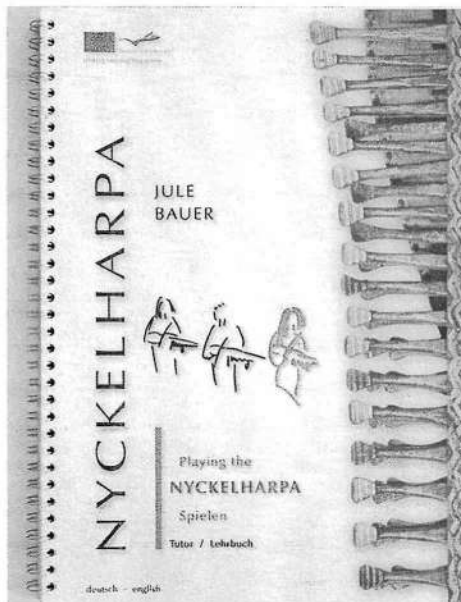
Du som arrangerar en kurs för nyckelharpspelare på din hemort kan ta kontakt med föreningens styrelse och ansöka om bidrag för t.ex. hyra av lokal eller resekostnad för kursledare. Styrelsen förväntar sig sedan en rapport om verksamheten i form av text och bilder som kan tryckas i medlemstidningen för att ge glimtar av nyckelharpspelet i hela landet. Har du frågor tveka inte att kontakta styrelsen. I första hand kassören paul.westman@telia.com

Paul Westman

Strängsats

Köp en strängsats från föreningen genom att sätta in 1 200:- på föreningens plusgiro 491 82 94-2 och notera »strängsats«.

Anmälän

En introduktion till nyckelharpspel, *Playing the Nyckelharpa*, har nyss publicerats inom ramen för det europeiska Cadence-projektet. Författare är Jule Bauer, pedagog. Läromedlet är tvåspråkigt på tyska och engelska. Hon går metodiskt igenom en rad ämnen: historik, instrumenthållning, stråkfattning och stråkteknik, och spelteknik för vänsterhanden. Hon pekar på vikten av att väva in övningar i spelet och att i dessa upprätthålla den musikaliska känslan, och ge varje ton chansen att uppnå sin verkliga potential.

Det ett gediget verk, som innehåller en mängd praktiska tips. Det liknar ett traditionellt musikskolematerial i så måtto att det präglas av stort fokus på notskrift och lät-

arna är oftast hämtade från andra håll än ur den svenska lättraditionen för nyckelharpa. För den som inte läser noter finns midi-filer att tillgå, personligen hade jag dock hellre sett ett inspelat ljudmaterial – anpassa tempot kan man ju numera göra med datorprogram.

Även om målgruppen inte är densamma kan det kanske ändå vara belysande att göra en jämförelse med Leif Alpsjö's introduktion *Spela nyckelharpa 1-3* eftersom många redan känner till den. Alpsjö's text är inriktad på spel av svensk traditionsmusik medan Bauers lär ut spelteknik utan någon specifik repertoar i åtanke. Detta återspeglar det faktum att intresset för instrumentet i övriga delar av Europa inte alltid går hand i hand med ett intresse för vår musiktradition. Även om det kan kännas märkligt för oss svenskar att särkoppla instrumentet från lättraditionen kan det också ge nya perspektiv då vi får en chans att se hur andra på ett förutsättningslöst sätt tar sig an instrumentet.

Bauers text innehåller ett större utbud enklare låtar, har ett litet större fokus på notskrift och varvar i högre grad övningar med låtar. I så måtto liknar den mer den typ av undervisningsmaterial man skulle kunna hitta i musikskolan. Tack vare både upplägget och den modernare layouten skulle jag också beskriva Bauers nyckelharpsintroduktion som litet mer överskådlig än Alpsjö's *Spela nyckelharpa* som ganska snabbt går vidare från rena övningsmelodier till riktiga låtar. Det senare kan ge en inspiration, men det finns å andra sidan en risk för att tidigt gjorda tekniska misstag befästs. Låtmaterial

här är enklare och verkar ha valts mer utifrån strikt pedagogiska kriterier.

Alpsjö's introduktion trycker genomgående på vikten av att hålla kvar fingrarna så ofta det går och illustrerar det på ett pedagogiskt sätt i notskriften. Det är någonting som jag verkligen saknar i Bauers verk. Hon har dock andra förtjänster som t.ex. fokus på ergonomi och en rad avslappningsövningar för att minska belastningen på kroppen. Det finns även flera nyttiga stråkövningar.

En sak jag som reagerade på är hennes beskrivning av instrumenthållning. Den syd-europeiska mer fiolinspirerade hållningen, där armen placeras under stråkhållaren, presenteras som en av flera möjliga hållningar. Även om Bauer måhända vill undvika att ta tydlig ställning tror jag att det hade varit bra att låta förespråkare för var hållning presentera argument för och emot. Den traditionella hållningen återges dock först.

Jag vet inte om jag skulle rekommendera boken som självstudiematerial, Bauer lyfter för övrigt själv fram att texten inte ska ersätta kontakt med en lärare, men den skulle kunna vara användbar för den som vill lära ut spel till nybörjare. Man får väl också hoppas att denna introduktion kan bli en språngbräda för nyfrälsta nyckelharpsentusiaster i Europa och annorstädes ut i nyckelharpan's fantastiska värld.

Nils Liberg

Publikationen på 116 sidor i A4 kostar 220:- plus porto 39:-.

Förlaget Tongång, per-ulf@tongang.se

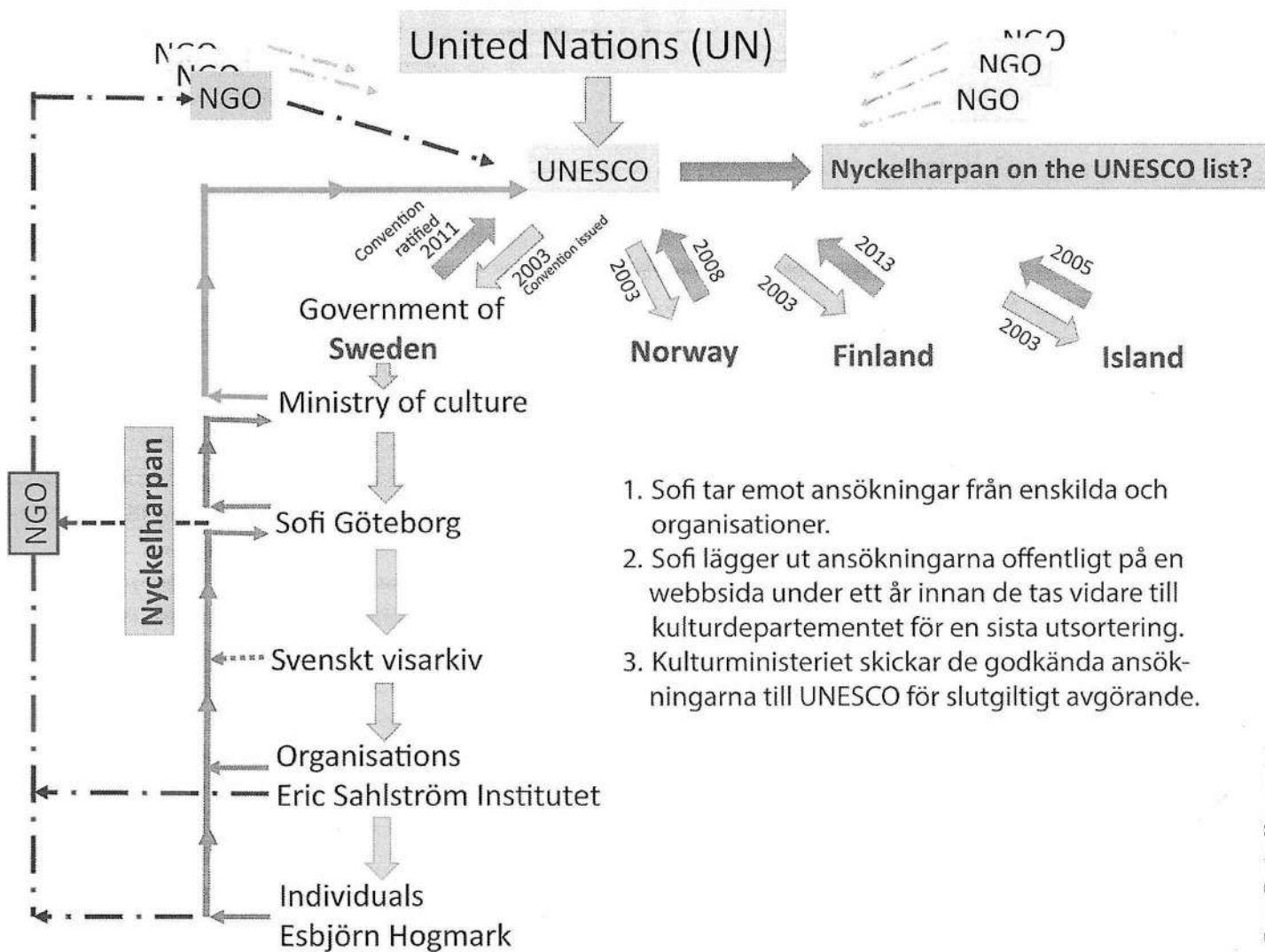
Nyckelharpan ett världsarv?

Grafiken nedan visar gången för att få ett kulturarv, i detta fall nyckelharpan, godkänt på UNESCO:s lista. Dokumentet användes första gången vid det nordiska instrumentseminariet i Valdres nyligen.

Avsikten där var att inspirera de andra medverkande nordiska länderna att få sina respektive instrument på världsarvslistan. Dokumentet visar också hur ESI har ansökt om att bli ett ackrediterat NGO, d.v.s. en opolitisk organisation med uppgift att stödja

UNESCO i deras slutliga bedömning av inlämnade förslag
Anm. Nyckelharpan i sig är en materiell artefakt, men sättet att bygga och spela den samt sättet att tradera detta är vad som räknas som immateriellt.

Esbjörn Hogmark

1. Sofi tar emot ansökningar från enskilda och organisationer.
2. Sofi lägger ut ansökningarna offentligt på en webbsida under ett år innan de tas vidare till kulturdepartementet för en sista utsortering.
3. Kulturministeriet skickar de godkända ansökningarna till UNESCO för slutgiltigt avgörande.

GRAFIK ESBJÖRN HOGMARK

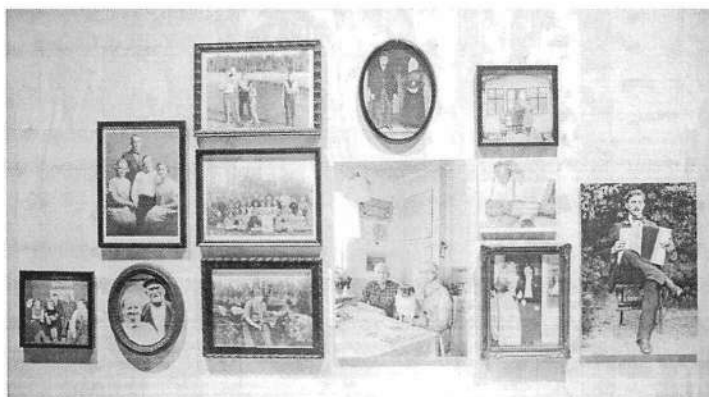

FOTO PER-ULF ALLMO

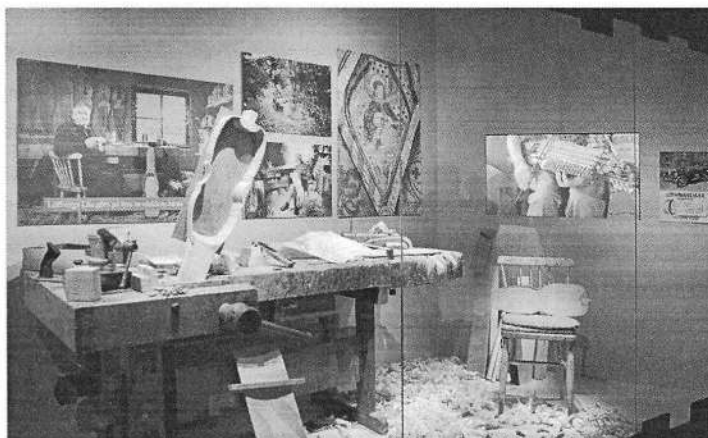

FOTO PER-ULF ALLMO

Eric Sahlström – en uppländsk storspelman

»Alla« var där när den mycket sevärda och välgjorda utställningen öppnade den 20 oktober på Nordiska Museet; i andanom Eric själv, ättlingar till honom, Christina Mattsson, Benny Andersson, Dan Lundberg, Christina och Gunnar Ahlbäck, Lena och Ingvar Jörpeland, Åsa och Esbjörn Hogmark, Lars Lindkvist för att nämna några av de många som slöt upp.

Och så Kung Gösta förstås, han skulle säkert också ha stampat takten – upplänning som han var. Nu fick han nöja sig med att sälla sig till den övriga publiken och lyssna när Sahlströmarna spelade.

Utställningen pågår fram till den 9 juni. Läs mer på: <http://www.ericsahlstrom.se>

Historiskt

Den första spelmanstävling där Eric deltog ägde rum i Vendel 1941:

»Logen Vendelsborg hade till sönd. 26 oktober inbjudit ett antal spelmän på fiol och nyckelharpa till tävlan i Ordenshuset. Inbjudan hade hörsammats av ett antal uppländska allmogespelmän, bland dem de kända mästerspelarna Johan Olsson och August Bohlin från Upsala. Tävlingen ådagalade, att denna förnämliga allmogekonst ej är stadd i utdöende. Prisnämnden frapperades av att några spelmän av det yngre gardet snart bli färdiga att axla mästerspelarnas kappor, t. ex. en Evert Mattsson, Knivsta, och en Erik Sahlström, Tobo, vilken lät sin nyckelharpa sjunga ut i toner, som man ej tilltrott detta något primitiva instrument. Pristagarna blevo:
Fiol: ... 4) K. Sahlström, Örbyhus.
Nyckelharpa: 1) Erik Sahlström, Tobo.
2) Aug. Bohlin, Upsala.«

Eric tog Zorns bronsmärke 1942 i Uppsala, riksspelman fick han vänta på att bli till 1946 då han knep det i Stockholm. Zornmärket i guld tilldelades Eric 1960 i Mora.

Esbjörn frågade en gång Eric om han hade deltagit i någon tävling och inte vunnit; svaret blev nej.

Och sedan vet vi alla hur framgångssagan utvecklade sig.

Per-Ulf Allmo

Foto Per-Ulf Allmo

Foto Esbjörn Hogmark

Ovan invigningskonserterar medlemmar ur Sahlströmfamiljen och nedan invignings-talar Nordiska museets Christina Mattsson – med ett par av utställningens montrar i ryggen på motstående sida.

Ett par stämmor från Oktoberstämman på Uppsala Konsert & Kongress den 29 oktober

FOTO GUNNAR LINDVIST

Undertecknad hade för några år sedan en fantastisk musikupplevelse, när Mariza från Portugal höll en fadokonsert i två timmar i stora konsertsalen. På den tiden hade jag aldrig varit på någon Oktoberstämma. Nu har jag lärt mig att man kan få lika stor musikupplevelse för bara någon hundralapp och dessutom under en hel dag. Utbudet är stort med dels ett par riktigt tunga kvalitetskonserter i stora salen och utöver det, alla mindre arrangemang med utlärning av till exempel att dansa halling, bondpolska eller att kula. Även snapsviseälskarna fick möjlighet att visa sina talanger under den sillunch som serverades på övre planet.

Konserten med Ditte Andersson med vänner och senare Emilia Amper med inbjudna stormusikanter var verkligen imponerande. Mycket god underhållning med hög musikalisk kvalitet. Det jag har svårt för att förstå är hur de kan få ihop repetitionstid med alla dessa artister, de flesta är ju troligen rätt så uppbokade. En dryg timmes konsert med alla dessa vänner som deltog kräver nog en hel del planering och repetition. Slutresultatet satt i varje fall där det skulle, efter vad jag kunde bedöma.

Buskspelet som är lite av en spelmansstämmas hjärta frodades i varje hörn. Där fanns grupper som satt åtskilliga timmar på samma ställe och riktigt frossade i att spela, spela och spela. Måste vara en höjdare för de spelmän som har behov av att få testa alla låtar som är bevarade i minnet. Personligen har jag lite svårt att själv delta i buskspelet på inomhusstämmor på grund av alla ljud som snurrar runt i luften och studsar mellan väggarna. Men stämningen som skapas av allt spelande är ju naturligtvis unik och fantastisk.

Stor heder åt alla som jobbar med ett så här stort arrangemang, hoppas att ni inte ledsnar i framtiden.

Imponerad stämbesökare

Bosse Karlsson

FOTO ESHJÖRN HOGMARK

FOTO ESHJÖRN HOGMARK

Några snapshots: en ingångsbild, Jacob Höglund och Bosse Nilsson demonstrerar nyckelharptillverkning för bland andra Lars Lindqvist, gruppen Tremolo med Jan Bohlin, Jan-Eric Olsson och Henrik Eriksson.

Oktoberstämman är en uppländsk stämma med gamla anor. Den har flyttats runt i Uppsala på ett otal platser men har nu, sedan några år tillbaka, äntligen fått en lokal värdig evenemanget. Uppsala Kultur och Kongress-huset, eller som vissa upplänningar säger, KK-huset vid Vaksala torg. Ska man vara snäll heter det alltså UKK numera.

Stämman samlar ett stort antal spelmän och publik. Konserter och dans pågår samtidigt i ett flertal rum och konsertlokaler. Som vanligt finns där kurser i dans och spel samt en nyckelharpsutställning där man kan se hur det går att tillverka nyckelharpor. Ett dragplåster på stämman i år var "Emilia Amper med vänner". Emilia gjorde en fantastisk konsert med medverkande bl.a. från Trondheims symfoniorkester.

Jag träffade Jonny Soling, fiolspelman från Dalarna. Han öste lovord över stämman och ansåg att den var en av Sveriges finaste och mest intressanta. Det ska mycket till för att få höra det av en dalaspelman.

Själv stod jag, tillsammans med Jacob Höglund och Bo Nilsson för en utställning där vi visade tillverkning av nyckelharpor.

Esbjörn Hogmark

En nöjd Sven-Olof Sundell – Uppsala spelmansförbunds guldmärke 2012, Magnus Holmström med ungdomar från ULV, Jonny Soling håller kursen, Emilia Amper och den turkiska sångerskan Burcu Ada.

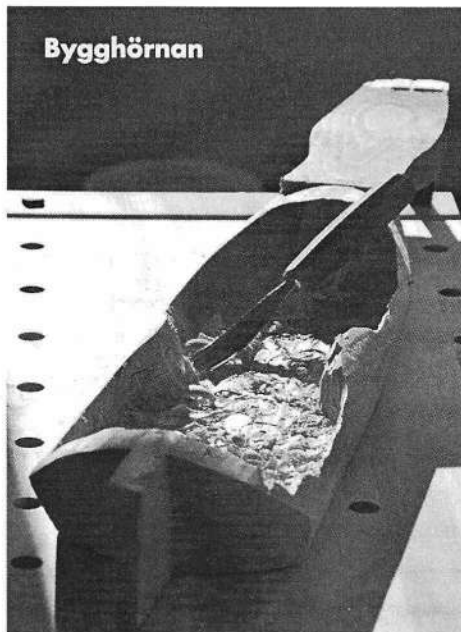
FOTO GUNNAR LINDVIST

FOTO GUNNAR LINDVIST

FOTO GUNNAR LINDVIST

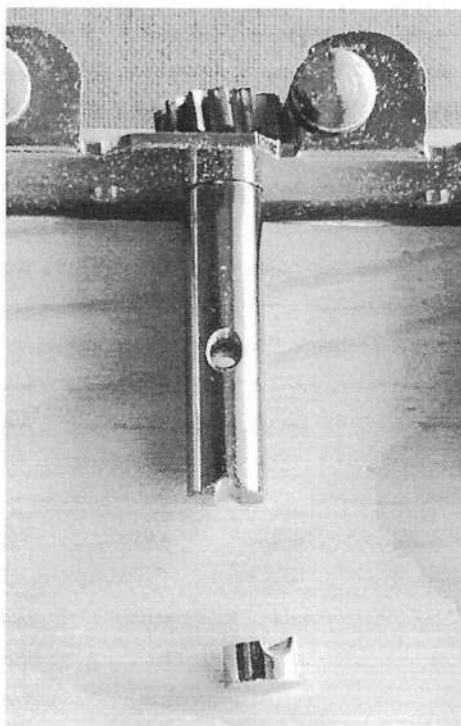

Distanskursen i nyckelharpsbygge på ESI har haft sin 3:e träff.

Som synes går byggandet av gammelharporna rejält framåt. Samtliga elever har nu holkat ur sina stockar och basat sina lock. Under nästa träff, 13-15 december, kommer locken att limmas och vi kan börja tillverka leklådan. Den kommer att göras i björk.

Kursen innefattar också ett antal teoretiska delar, bland annat ska man känna till »Nyckelharpens historia« – vem är mer lämpad för att berätta om det än Per-Ulf Allmo?

Esbjörn Hogmark

De blivande harplacken badas i kokhett vatten för att mjukas upp. Matbestick från ESI:s kök läggs mellan locken för att alla ytor ska exponeras jämnt och träget täcks över för att bevara värmen. När locken efter en stund tas upp, placeras de genast i de pressformar som kursdeltagarna hade fått i uppgift att tillverka. Där kommer de nu att sitta i några veckor.

Ett tips av vikt

Det finns gitarrmekaniker som har axlarna urborrade, vilket minskar vikten. Sådana går att köpa från Esbjörn.

Mekanik med solid axel kan kortas 6-7 mm, tolv sådana minskar vikten med ca 10 gram.

Bosse Nilsson

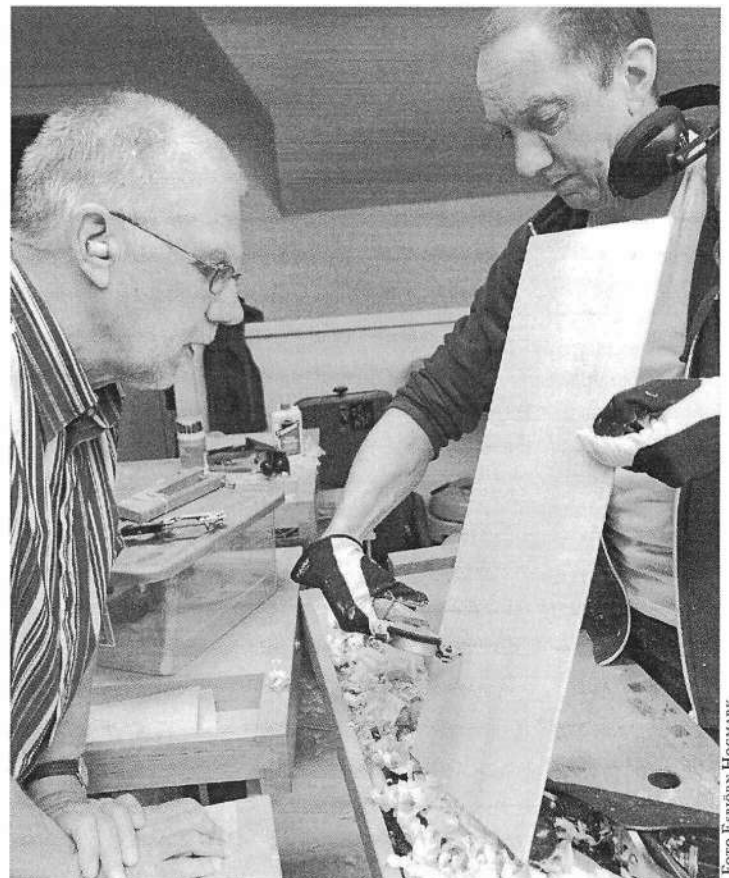

Foto Esbjörn Hogmark

Foto Per-Ulf Allmo

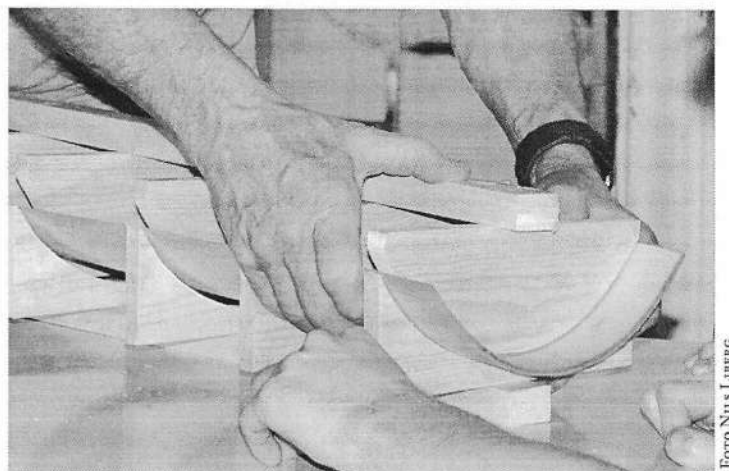

Foto Nils Liberg

Foto Nils Liberg

Foto Nils Liberg

Foto Nils Liberg

Foto Eshjörn Hogmark

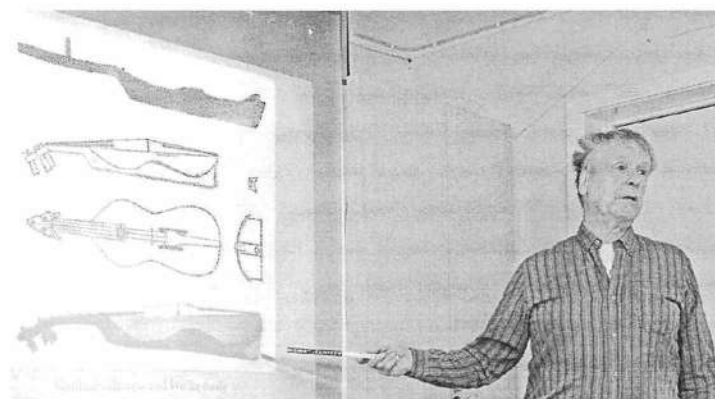

Foto Eshjörn Hogmark

En samling byggkursbilder: uttagning av lock, basning av lock, syning av kroppseget material, sågning av kropp, en »historisk bild«, kroppen avhyolas, och till sist Ylva Fernros är inte enbart en habil slöjderska utan också medlem i trekkspilgruppa Teselskapet hemmahörande i Mosjøen, Vefsen kommune, Nordland, Norge.

Spelmän från Järfälla åter på turné i Japan — kulturutbytet fortsätter

»Vad är det här för instrument?« undrade ägaren när vi klev in på hans kafé för en välbehövlig fika mellan alla framträdanden. Plötsligt försvann han bakom disken men återkom i nästa ögonblick med två gitarrer i högsta hugg. Kafébesöket utvecklades sedan raskt till en helt spontan kulturell förbrödning med sång, dans och spel av svenska och japanska låtar. Helt utanför programmet, men likväl ett starkt och bestående minne från våra två veckor i Solens rike.

I april förra året genomförde ett tjugotal medlemmar ur Järfälla Spelmän en turné i Japan. Sedan dess har japanska dansare besökt Sverige, spelmän därifrån har deltagit i firandet av Eric Sahlström 100 år och representanter för organisationen Swedish Center Foundation i Japan genomfört ett officiellt besök i Järfälla i närvaro av kommunfullmäktiges ordförande.

Avsikten med Japankontakterna är att lägga grunden för ett fortsatt utbyte av kultur och folkmusik mellan våra båda länder. Det är intressant att se hur nära svensk och japansk vis- och folkmusikalisk tradition ligger varandra, något som kanske är överraskande för många.

Inbjudna av det japanska Swedish Center Foundation besökte några järfällaspelmän Japan även i år. Under två veckor i november framträdde vi vid elva tillfällen med musik, sång och dans på olika platser i Japan.

Gensvaret var överallt stort och japanernas gästvänlighet överväldigande.

Vi har spelat för barn, ungdomar och pensionärer på äldreboende och skolor. Ett rörande inslag var när rektorn i kostym och gympadojor, lärare och elever deltog i de svenska danserna runt en fiktiv midsommarstång, suveränt ledda av Marianne Bylund vid svenska ambassaden i Tokyo. Eleverna vid Brass Band Club i High School var spelsugna och fick testa nyckelharpa och cittra. Och vid den svenske ambassadören Lars Vargös party på en exklusiv golfklubb i Yokohama kom honoratiorens fram, en efter en, för att undersöka och fråga om våra instrument.

Men vi spelade förstas också med stor uppskattning till dans för de japanska Polskedansarna och Hambövännerna och på renodlade konserter. Här blev det traditionell och ny svensk folkmusik och

japanska melodier i en skön blandning, på nyckelharpa, flöjt och cittra.

Slutligen måste framhållas att en stor del av framgångarna har sin grund i den gedigna känsla och kunskap om Japan som besitts av familjen Bylund, pappa Tommy, mamma Marianne och inte minst dottern Louise, turnéorganisatör och skicklig spelman, med stor kunskap om språket och japansk kultur. Utan dem hade allt detta inte varit möjligt.

Lars Lindkvist
ordförande och spelledare för Järfälla Spelmän

Från ett kafé i Ashikaga, Tochigi prefektur en väg från Tokyo, där det utanför det officiella programmet blev ett spontant kulturutbyte i musik och dans.

Ett besök på Tobetsu High School, i norra Japan utanför Sapporo, och deras Brass Band Club.

En kulturutbyteskoncert i staden Ashikaga, Tochigo.

Tidlöst i morgonlandet

Om föreningen Nyckelharpan i Japans kurs i Tokyo, den första till fjärde november, med två nyckelharpopedagoger kallade från Sverige: Leif Alpsjö och Thor Pleijel, den senare här som skribent.

Ständigt närvarande och inbakat i begreppet folkmusik finns Mötet människor emellan. Mötet med stort M. Musiken tycks komma till i kontakten mellan musiker, åhörare och dansare, eller åtminstone med ambitionen att förädlas och prövas i ett sådant forum. Den här förädlingen sker i form av utbyte mellan utövarna.

Mina elever påverkas i undervisningen av mig som pedagog, då jag som traditionsbärande försöker förmedla min relation till och kunskaper om musiken. Det helt väsentliga i den här situationen är att påverkan är ömse-sidig. När jag undervisar låter jag mig samtidigt påverkas och inspireras av deltagarna.

Mitt förarbete som lärare innebär dessutom att musiken jag spelar får genomgå behandling och paketering för att kunna användas på ett bra sätt i undervisningen. Jag behöver veta vad jag håller på med och jag ska undervisa. Därmed anpassar jag min musik till ett sammanhang där den får stötas och blötas i mötet mellan människor. Och nötas, då deltagarna och jag flitigt repeterar fras efter fras, repris efter repris.

När jag har lärt ut en låt känner jag den bättre än någonsin.

Alla de här aspekterna tycker jag gör musiken levande. Eftersom det inte är jag som lärare som ensam står för skapandet av musiken äger jag den inte. Ursprunget till många av de låtar som jag spelar med eleverna har vi spelmän sedan generationer tillbaka glömt. I stället för att äga dem har vi dem till låns, och lånar ut, ja, det gör traditionen.

Under veckoslutskursen i Tokyo var det just ett gemensamt förädlade och upprätthållande av ett kulturarv vi höll på med, och till vår hjälp hade Leif och jag ett obotligt entusiastiskt elevunderlag, oklanderlig organisation, drivna dansare och nyfikna åhörare. Tillsammans kunde vi skapa ett oerhört kulturfrämjande klimat.

Vi arbetade främst med den uppländska och nyckelharpoburna folkmusiken under kursen, med spridda tematiska nedslag i ämnen som spel av schottis, musikens funktion, stämmospel och Byss-Calle/Wesslén.

Genomgripande för undervisningen var kroppens välmående och därmed hållbart musikutövande. Själva spelet varvades alltså med mängder av kroppsövningar. Några av deltagarna hade inte spelat längre än ett par månader, och det är viktigt att inga skadliga ovanor lärs in.

Även musikens nära koppling till dans präglade vår undervisning. I och med att vi fick möjlighet att avsluta kursen med flera timmars dansutläring och dans till spellista tycker jag att vi kunde manifesterat vårt budskap om musikens viktiga funktion som dansmusik. Det är väsentligt och samtidigt ett privilegium att kunna presentera musik och dans tillsammans, fullt ut genom praktik.

För att spela behöver man ett instrument, och ska det låta bra måste instrumentet skötas på lämpligt sätt. Under kursen kunde

Leif hjälpa många tacksamma deltagare med deras frågor och kontrollera att deras instrument var funktionsdugliga.

Tre år efter att jag började Esbjörn Hogmarks byggkurs, och åtta harpor senare, kunde jag omsätta mina kunskaper i en presentation av hur en nyckelharpa blir till, tala om vanliga problem med instrumentet och tillsammans med kursdeltagarna ta isär och reparera en lek. Det senare var en upplevelse utöver det vanliga för deltagarna, att döma av alla överraskade och ivriga utrop under arbetets gång.

Även stämningen av instrumentet, hållning och instrumentets historia, var sådant som det lades särskild vikt vid.

Skillnaden i ålder mellan Leif och mig gjorde att vi kunde täcka in den lika stora skillnaden på åldern av kursdeltagarna.

Mitt drygt två veckor långa äventyr i Japan avslutades med en konsert tillsammans med Leif på Sveriges ambassad. Leif och jag spelade omväxlande tillsammans och enskilt, med ett femtontal harpor dekorativt uppställda på stolar i bakgrunden. Konserten avslutades då dessa harpor i händerna på sina ägare stämde in i allspel.

Att Leif och jag, trots vår olika ålder, skilda erfarenheter och utan att tidigare ha spelat ihop i någon nämnvärd utsträckning, ändå på ett självklart sätt kunde mötas i musiken och uppträda tillsammans, var för mig ännu ett bevis på hur mötesfrämjande folkmusiken kan vara. Och tidlös.

Thor Pleijel

Pedagog och instrumenttillverkare

Jan Ling in memoriam

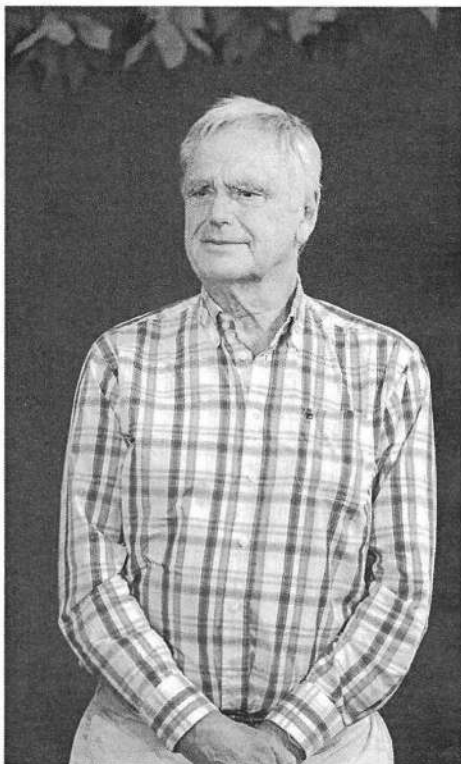

FOTO PER-ULF ALLAMO

Jan Ling avled torsdagen den 3:e oktober. Han var född 1934 och blev således 79 år gammal.

Jan, professor emeritus i musikvetenskap, var en mycket karismatisk person. Stort hjärta och en härlig humor. En person som man gärna ville ha som lärare, som föredragshållare, som författare, som rektor för Göteborgs universitet, som styrelseledamot för Musikaliska Akademien i Eric Sahlströms Minnesfond, som den förste styrelseordföranden i Stiftelsen Eric Sahlström Institutet och som vän.

Tiden då Jan deltog i Minnesfonden och Institutet var en mycket spännande och mycket rolig tid. Att få ha Jan för sig själv lite grand på våra otaliga möten och diverse uppvaktningar i riksdag och bland storföretagen var någonting man såg fram emot.

Jag minns när vi var på väg till ett möte i Stockholm, kanske var det till kulturutskottet. Jan hade just blivit utsedd till rektor för Göteborgs universitet. Ett mycket prestigefullt uppdrag som många anser vara toppen av en akademisk karriär. Trots detta lämnade Jan sitt ämbete tillfälligt

och vi sitter i bilen och lägger upp en strategi.

Jans spontana kommentarer kantades av frejdiga kraftuttryck då han med stor iver försöker visualisera vad som förväntas ske glömmer man inte i första taget.

När vi så kommer fram och Jan med sedvanlig pondus och driven retorik talar om för alla berörda vikten av att vi får till stånd ett institut för att värna om folkmusiken, nyckelharpan och nyckelharpstraditionen i sann Eric Sahlströmmand, då kände man sig stolt över att han fanns bland oss.

På Jan Ling lyssnade alla. Jan var alltid positiv. Hade alltid något uppmuntrande att säga i alla lägen. Han fick oss alla som håller på med folkmusiken och nyckelharpan att känna att det vi gör har stort värde. "Det behöver inte vara egoistiskt att sitta för sig själv och öva på sin nyckelharpa. Nej det är ett kulturarv av högsta dignitet som vi förvaltar och traderar vidare till nästa generation".

När så nyckelharpan, för ca ett år sedan, tagit sina första stapplande steg upp på UNESCO:s världskulturarvslista har Jans stöd varit till stor hjälp. Hans "Det är rätt! Kör hårt!" ringer fortfarande i mina öron.

Esbjörn Hogmark

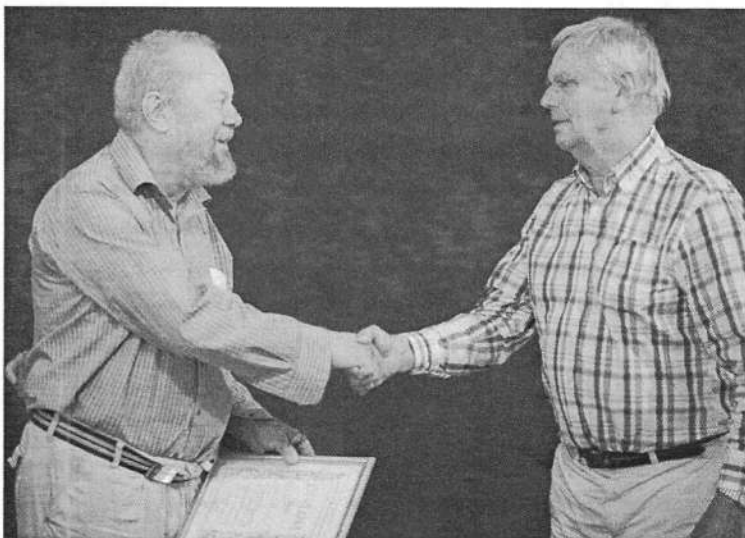

FOTO PER-ULF ALLAMO

FOTO PER-ULF ALLAMO

FOTO PER-ULF ALLAMO

Säbb Johns storpolska

Säbb John Andersson (1904-1973) i Vikarbyn, Rättvik, blev riksspelman 1950.

Förslag till stämma

Det här en av mina absoluta favoritbitar. Den har dalapolskornas vemod och de gamla barockpolonäsernas elegans och balans. Dessutom klingar den så fint i G-moll på nyckelharpan. Noterna motsvarar hur jag har hört den framföras av nyckelharppspelare. Söker man rätt på låten på sajten folkwiki.se finns där en länk till en annan uppteckning som måhända ligger aningens närmare Säbb Johns originalversion. Den som är intresserad kan gärna ta sig en titt där också.

Bilder motstående sida:

Jan Ling vid Eric Sahlströmjubileet 2012, Olle Plahn fick då ta emot ett diplom för ihärdigt nyckelharpbyggande – 500 stycken så långt, David Eriksson fick medverka vid minnet om Ling i Valdres 2013, Jan Ling och Hasse Gille med Eric Sahlström i fonden vid ett minnesseminarium för den senare anordnat i Uppsala 1986 av Esbjörn Hogmark.

Burg Fürsteneck

Borgen uppfördes ca 1300 som gränsfäste för klostret Fulda. Under Trettioåriga kriget revs delar ned till grundnivån och omgivande byar förlorade så gott som hela sin befolkning.

År 1708 inleddes en återuppbyggnad, 1818 övergick ägandet till delrepubliken Hessen och 1952-1953 byggdes borgen om för att tjäna som folkhögskola.

År 2004 hölls den första *Internationale Nyckelharpa-Tage* vilket betyder att det i år var för tionde gången.

Nyckelharpdagarna 3-6 oktober i Burg Fürsteneck, Tyskland

I september ringde jag Esbjörn Hogmark och frågade om han skulle dit i år? Nej inte i år, svarade han, jag förbereder just nu resan och instrumentseminariet i Fagernes, Norge. - Men åk dit du, det är kul, fortsatte Esbjörn. Så jag anmälde mig direkt och det fanns faktiskt några enstaka platser kvar.

Men varför skulle jag åka dit, spelkurser finns ju här hemma? Javisst, men det är ju alltid spännande med nya människor, att se och höra andra spelsätt och kanske lära sig nya låtar. I år kom deltagarna från Belgien, Frankrike, Italien, Portugal, Schweiz, Spanien, Sverige, Tyskland och USA.

Burg Fürsteneck, är en samlingspunkt för kontinentala harpspelare. För att ta oss dit flög vi svenskar till Frankfurt, tog sedan tåg en dryg timme, därefter taxi och så var vi framme. Jag inkvarterades ståndsmässigt i tornhuset med utsikt över dalen och maten var super.

Och inte spelades det bara upplandslåtar minsann. Nej, allt från medeltida musik, barockmusik, tidig morisk musik från Spanien och allt där emellan kunde vi njuta av. Det är med nyckelharpan som med en boll, man kan använda den på många sätt.

Kursledare var Ana Alcaide, Spanien; Annette Osann, Frankrike; Jule Bauer, Tyskland, Didier François, Belgien, samt från Sverige Emilia Amper och Magnus Holmström.

Det är Karsten Evers, tidigare avdelningschef på borgen och numera pensionerad som håller ihop denna kurssatsning och som med stor glädje driver den framåt.

Utöver spelkurser på dagarna och annat spel på kvällarna, fanns en harputställning.

Vid den avslutande konserten på lördagkvällen gjorde Emilia och Magnus var sitt lysande framträdande. Båda dessa guda-benådade artister fullkomligt ägde scenen och fick också rungande applåder, succé!

Om jag åker gärna dit en gång till? Självklart!

Bosse Nilsson

Samtliga foton: Per-Ulf Allmo

Nedan formerar sig Magnus Holmström, Didier François, Ana Alcaide, Jule Bauer.

*Ovan: Aurélie Georges är en uppskattad stråkmakare som nu har börjat med nyckelharpsstråkar – www.aureliegeorges.com
Jule Bauer med sin förläggare Michael Hofmann – www.spielteute.de.*

Annette Osann demonstrerade underhåll av nyckelharpa, Emilia Amper med delar av sin grupp, Jule Bauer och Ana Alcaide stämmer, instrumentbyggare Alexander Pilz från Leipzig och Amrey Schaffeld från Osnabrück, Didier Francois ockuperade tornrummet högst upp, Magnus Holmström angav takten samt som avslutning, Olle Plahn svängde runt med Katarina Dreier från Georgsmarienhütte i Teutoburger Wald.

Nordiskt instrumentseminarium på Valdres folkemuseum i Fagernes, Norge

FOTO ESBJØRN HOGMARK

År 2005 avslutades ett 3-årigt instrumentseminarium i Finland. Seminariet, med rubriken *Speldon*, hade som målsättning att väcka liv i gamla finska instrument, speciellt den femsträngade kantelen. Den slutliga redovisningen av projektet ägde rum på Hanaholmen i Espo utanför Helsingfors.

De hade så god ekonomi i projektet att det räckte till att även bjuda in intresserade personer bosatta utanför Finland. Från Sverige åkte bl.a. undertecknad med hustru Åsa tillsammans med Per-Ulf Allmo och Olle Plahn. Vid den avslutande pläderingen höll projektledaren Heikki Laitinen, professor emeritus och tidigare ansvarig för folkmusikverksamheten vid Sibelius-Akademien i Helsingfors, ett mycket tankvärt tal. Han sa bl.a. att »nu har Finland återskapat kantelens ursprungliga ljud som gått förlorat i den moderna stora orkesterkantelen«.

För mig representerar den femsträngade kantelen den mest typiskt finska musik man kan tänka sig. Där finns det finska vemodet som griper tag i lyssnaren och ger en inre bild av Finland med alla dess historiska vedermodor.

En tanke slog mig; »Kanske fanns det ett ljud i våra gamla kontrabasharpor som har gått förlorat i våra moderna nyckelharpor. Ett ljud som representerar den svenska folksjälens från 1700-talet och som har kvaliteter väl värda att återuppliva«.

Med inspiration från *Speldon* ordnade undertecknad i samarbete med ESI det första nordiska seminariet för folkmusikinstrument vilket senare följdes upp av ytterligare ett seminarium i Finland 2011. Det tredje i serien kom att läggas den 12-14 november i år på Valdres Folkemuseum i Fagernes, Norge.

Rapporten från det svenska seminariet 2007 finns på www.esitobo.org/ under fliken seminarier och den finska rapporten från seminariet 2011 på www.kansanmusiikki-instituutti.fi/nsofmi.html

Såom initiativtagare till seminarieserien från starten 2007 bjöds jag in att sitta med i en planeringsgrupp bestående av Bjørn Aksdal, verksam vid RFF Centret i Trondheim, och Ole Aastad Bråten, verksam på Valdresmusea i Fagernes. Efter sammanlagt tre möten i Oslo under året och ett på Ole Bull Akademiet i Voss 2012 hade vi ett färdigt program. Vi ansåg oss tvungna att begränsa seminariet till stränginstrument, speciellt langeleiken/svenska hummeln, kantelen, hardingfela, och nyckelharpan. Även stråkarharpa och lira förekom.

Jag stod för kontakterna inom Sverige och Finland där vi tillsammans valde ut en grupp människor, som förutom skickliga instrumentmakare, bestod av framstående spelmän, instrumentforskare och organisationsföreträdare inom spelmannsörelsen. Island, med tradition på langeleik, representerades av tre personer. Av totalt ca 50 personer var vi 13 från Sverige, 7 från Finland, 3 st Island och resten från Norge.

Avsikten med ett seminarium av detta slag var mångbottnad.

1. Det är viktigt att spelmän, instrumentmakare, instrumentforskare och organisationsföreträdare träffas för att lära känna varandras villkor och för att därigenom kunna bidra till ett gemensamt kvalitetshöjande och spridande av folkmusiken i alla dess skepnader. Det är också viktigt att sådana möten kan hållas regelbundet, som här med 2 års intervall.

FOTO PER-ULF ALLEMO

FOTO ESBJÖRN HOGMARK

FOTO PER-ULF ALLMO

FOTO PER-ULF ALLMO

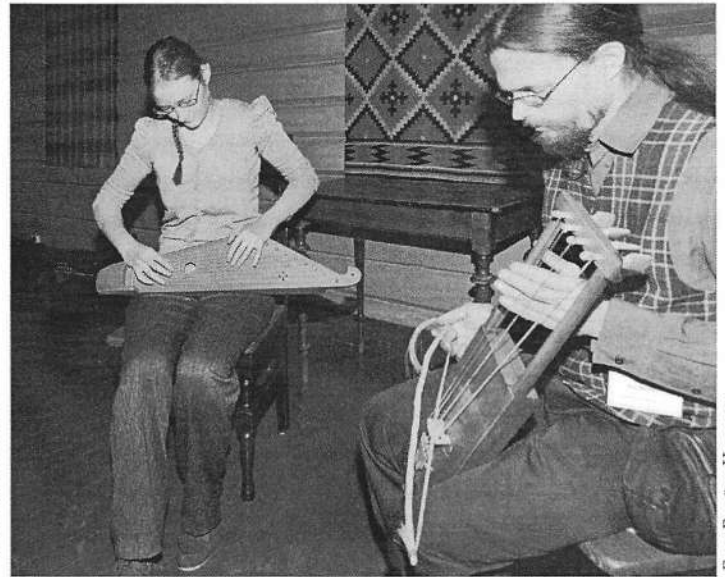

FOTO ESBJÖRN HOGMARK

FOTO ESBJÖRN HOGMARK

Motstående sida: Den välkomnande ingången till Valdresmuseet, en av panelerna med Ole Aastad Bråten, Valdresmusea, Dan Lundberg, Sverige; Olemich Thommessen, Norge; Bjarki Svensbjörnsson, Island; Matti Hakamäki, Finland.

Denna sida: Josefina Paulson och David Eriksson beledsagade Per-Ulf Allmos föredragning, Pauliina Syrjälä från Finland med kantele, Elisabeth Kverne visade en langeleik från ca 1730, den svenska harputställningen, Eeva-Kaisa Kohonen och Eeutu Klemetti från Finland på kantele och stråkbarpa, Bjørn Aksdal med en hardingfela.

FOTO ESBJÖRN HOGMARK

2. Vi i Norden har så mycket gemensamt att det är lätt att umgås över nationsgränserna. Det måste utnyttjas för att göra vår genre mer känd. Under ett seminarium av detta slag ges också fantastiska tillfällen att skapa kontakter som ofta blir livslånga.
3. En huvudfråga var också att finna rätt form för utbildning av instrumentmakare.
4. Ett viktigt mål är att finna gemensamma strategier för att på ett effektivt sätt komma in i kulturbudgeten. Att stå enad är en styrka i sådana här sammanhang

Vad skulle debatteras?

Det hela kretsade kring tre övergripande ämnesområden:

1. behovet av nationella handlingsplaner
2. folkmusikinstrumenten som kulturarv
3. behovet av utbildning i instrumenttillverkning

Diskussioner genomfördes i ett flertal paneldebatter och enskilda presentationer med utvalda representanter från de skilda länderna. Under seminariet framträdde många spelmän för att åskådliggöra diskussionsämnen. På nyckelharpa deltog David Eriksson, Josefina Paulson och Erik Rydvall vid flera av paneldebatterna.

För att inte i onödan belasta läsarna med en massa text går jag direkt på en sammanfattning av hela evenemanget. Bilder får visa den positiva atmosfär som präglade vår samvaro.

Som vanligt när man befinner sig i en samling »redan frälsta« med många gemensamma visioner och mål ska man ställa sig frågan: Hur ska vi nå dessa mål? För att komma vidare behövs en diskussion med

beslutsfattare inom höga politiska kultursfärer. En person av den digniteten fanns närvarande, nye stortingspresidenten Olemic Thommessen, motsvarar riksdagens talman i Sverige, som dessutom fortsatt sitter på sitt riksdagsmandat inom Höyre. Varken Sverige eller Finland hade någon motsvarande representant och vi fick nöja oss med goda råd från Olemic som visade sig vara väl insatt i instrumentmakarens dilemma. Han gav oss flera tips som jag tar till mig. Bland andra dessa:

1. Försök att lägga de längre folkmusik-utbildningarna tillsammans med andra hantverksutbildningar för att underlätta finansiering. Fler elever per lärare.
2. Försök att finna stipendier till de elever som man tror kan bli framtidens instrumentbyggare.
3. Tänk på att en hantverksutbildning ofta är livslång. Den som genomgått en sådan utbildning är ännu långt ifrån mogen att starta egen verksamhet utan att först ha praktiserat hos en etablerad instrumentmakare. Björn Aksdal replikerade att de mest kända hardingfelemakarna gjorde sina bästa instrument när de var kring 80 år gamla.

Avslutningsvis vill jag framhålla att det rädde en närmast euforisk atmosfär när arrangörerna, dit jag själv hade den äran att räknas, avtackades och vi tog varandra i hand på att genomföra nästa seminarium på Island 2015.

Tack för ordet.

Esbjörn Hogmark,

representerande sig själv,
Eric Sahlström Institutet och Sverige.

Foto Per-Ulf Allmo

Ovan Josefina Paulson och David Eriksson.

Nedan från en kvällsstund tillsammans med Ottar Kåsa, felemakar i Bø, Telemark, och vinnare på hardingfela i Landskappleiken klasse A 2011 och 2012 samt Olav Luksengård Mjelva från Røros, vinnare på hardingfela i Landskappleiken klasse A i 2008; Frank Henrik Rolland, hardingfelespelman från Hardanger och fylkesmusiker i Hordaland har spelat i A-klassen på landskappleikar sedan 2002.

Nästa sida: Erik Rydvall illustrerade tidig musik med en kanta av Bach; Esbjörn Hogmark, Dan Lundberg och Maria Bojlund ränksmidde men om vad?; Esbjörn Hogmark och Olle Plahn visade nyckelharpor; Bjarki Svendsbjørnsson och Esbjörn Hogmark tog varandra i hand på att nästa möte i serien ska äga rum på Island 2015; deltagarna samlade utanför museets entré.

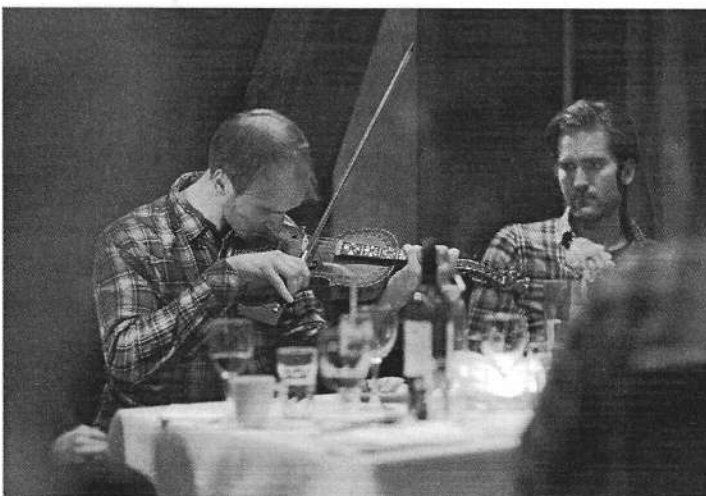

Foto Per-Ulf Allmo

Foto Per-Ulf Allmo

Foto Esbjörn HOGMARK

Foto Per-Ulf ALLMO

Foto PER-ULF ALLMO

Foto PER-ULF ALLMO

Foto Esbjörn HOGMARK

MIDVINTERSTÄMMAN 2014

Lördag 18 januari 2014 kl 13.00-22.30

Folkets Hus, Kallhäll

Entré från Kopparvägen. Portarna öppnas kl 12.00

Medverkande:

**Järfälla Spelmän, Bolinderoktetten,
Eva Tjørnebo & Viskompaniet,
Hörkens Bygdedansare, Munväder,
Spånga Folkdansgille och
Viksjo Dansgille med Trätakt,
Knapphändigt m fl, m fl**

Buskspel och servering hela dagen

Visstuga med Eva Tjørnebo 17.30-18.30

Dragspel till kaffet 14.00-16.30

Polskeinstruktion av Hörkens Bygdedansare 17.00-18.00

Dans 18.00-22.30 på två plan

Öppen scen 19.00-21.00

Nattjam på scenen för dur- och munspelare 21.30-22.30

Entré: Vuxna 120:-, Pensionärer 100:-, Spelmän gratis

Upplysningar: Mona 070-492 19 59 och Britt-Lis 070-440 16 48

Kungsängen/Bålsta-pendeln är bra färdmedel till Kallhäll

Föreningen Midvinterstämman i samverkan med